

TÖRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PÁPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda:
Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

Tartalom: A „Történeti Lapok“ t. előfizetőihez. — Kazinczy Ferencz hátrahagyott leveleiből. — Okmányok és levelek az 1613-ik év történetéhez. (III. közlemény.) Közli Szilágyi Sándor. — A bécsi titkos levéltár okleveleiből. (XII. közlemény.) — Levéltári adatok a XVI. és XVII. század történetéhez. (IV. közlemény.) — Tárca: A magyar nemzeti színészet történetéhez. (VI. közlemény.) Közli K. Papp Miklós.

A „Történeti Lapok“ t. előfizetőihez.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lapunk mai számával befejeztük az első évfolyamot. Milyen mértékben feleltünk meg ígéretünknek, annak megítélése a t. olvasó közönségre tartozik. Mi arra törekedtünk, hogy a magyar történelem kedvelőinek lehető gazdag forrás gyűjteményt nyújtsunk, s ez talán sikerült is, minket legálább lapunk tartalom-jegyzéke e tekintetben megnyugtat.

Nem teszünk nagy ígéretek jövőre sem, de annyit előre ki merünk mondani, hogy **második évfolyamunk semmi tekintetben sem fog a múlt évi mögött állani.**

Miután az első évfolyamot 1874 április havában indítottuk meg, az évet kénytelenek voltunk 1875 márczius végével fejezni be; hogy azonban a rendes előfizetési időkre visszatérhessünk, a második évfolyamot az 1875-ik év végével fejezzük be, s ehhez alkalmazzuk az előfizetési árakat is.

A „Történeti Lapok“-ra előfizethetni:

April szeptemberi folyamára 6 frt.

Apriltól december végéig 9 frt.

Az első évfolyamból néhány teljes számú példánnyal szolgálhatunk még két nagy kötetben 13 frtért.

A „Történeti Lapok“ és a „Magyar Polgár“ politikai napi lap együtt megrendelve 28 frt. helyett egész évre csak 16 frt.

Lapunk t. előfizetőit tisztelettel kérjük, sziveskedjenek. az előfizetési összeget mentől hamarabb beküldeni, hogy a szétküldésben pontosak lehessünk. Kiadó hivatalunk Kolozsvártt, főtér, gr. Teleki Domokos házánál van.

K. PAPP MIKLÓS

„Magyar Polgár“ és „Történeti Lapok“
szerkesztője.

KAZINCZY FERENCZ HÁTRAHA- GYOTT LEVELEIBŐL.

(Kazinczy F. B. Wesselényi Mik-
lósához 1815.)

Széphalom január. 16. 1815.

Erdemes barátom!

Eltávozástokkor nem lelvén sehol a biographiai rajzolatokat, elhittem magammal, hogy elvived és azért vived el, hogy a diaetái beszédekkel megbővitve küldhesd vissza. E napokban Hamletemben kellett valamit keresnem, s a mint a csomót forgatom, kezembe akad a skizz. Ha azt nem hittem volna, hogy azt te elvitted, nem találván, felhántam volna minden papirosaimat, s minthogy tévedésem csak tévedés és nem restelkedés volt, ment vagyok magam előtt, s bár előtetek is az lehessenek! — Most több gondal olvasám meg azt mint noyemberben; akkor az öröm részeggé tett volt; s nem mondhatom melly elragadtatással olvastam. Sok olly psychologiai jegyzéseket találtam munkádban, mellyeket használni fogok. Egyéberánt Wesselényi felől azt mondhatom, hogy én őtet soha inkább nem becsültem mint ezen irás gondosabb olvasása oltá. Némelly helyeken a mi barátunk is sirni látott volna engemet, mint én látám őtet. Wesselényit a természet egy királyi orozzláná rendelte, s Wesselényi az volt; rettenetes, de szelid, kemény, de nemes és jó. Mik ő hozzá képest mindazok, a kik az ő hibáira kevélyen néztek! — mert Wesselényiben én inkább szeretek hibát látni mint gyengeséget; neki gyengeségei is a szertelen erőből eredtek. Mik ő hozzá képest azok a hálátalanok, azok a sepredékei az emberiségnek, s mi ő mellette Tholdi, kin Wesselényi olly ragyogva trimuphált. —

Ellenségei közül csak az egy Halmágyit ismertem, s ezt jól ismertem, az az a nem jóról. Nincs olly impostura, a mit ezen ember felől fel ne tehessek. Gyakor nékem is panaszkodott Wesselényi ellen; békével hallgattam ki, s ámbár nekem csaknem lehetetlen valakinek gorombaságot mondanom, nem állhatám meg, hogy egy gondolatomat, mellyre ez az ő panasza adott alkalmat, szemébe ne mondjam. Imhol az; el akarom mondani a Wesselényi biographiájában is. — „A kicsinyek kevélye sokkal szenvedhetetlenebb mint a nagyoké, a melly ellen a kicsinyek mindég panaszkodnak. Ezek szolgálai hunyászkodással közelitenek a nagyokhoz, s nincs olly neme az alacsonyásznak, a mellyet elkövetni készek ne volnának azon nagy bérért, hogy azok ezeket magok körül megszenvedik. De midőn egyszer a kicsiny a nagyot megnyerte, már akkor ez nem tartja elégnék, a mit eddig boldogsága legfőbb polczának nézett; s akkor ő akar lenni minden, s ugy hiszi, hogy ő mindaddig semmi, mig azt nem teszi semmivé, a ki neki kevéssel elébb minden vala.“ — Jobb rendbe s tournürbe szedve ez a gnom helyett foghat a La Rochefoucauldéi között, s Laskai talán megérti. Ezt az embert és Bölönyit még inkább utálok mint Bydeskutit.

Álmatlan óráimban most mindég ez a biographia fog el. Introitusával kész vagyok, és meg vagyok elégedve magammal, kivált azért, mert stylistikai érdeme is vagyon. Feyerlich, s a Cicero harsogó árvizéhez hasonlít, s a periodus csaknem pneuma, de érthető mégis. De hány olvasó vagyon köztünk, a ki észrevegye, mi van ebben becsülni való. Sok még kárhóztatni fogja. — A biographiának az itt következő czimet akarom adni; különben alig fognák érteni, hogy a B. Wesselényi Miklós életében minek szólok őseiről olly bőven.

HADADI
BÁRÓ
WESSELÉNYI MIKLÓS
SŐSEI ÉS ROKONAI.

megirta
K. F.

Hogy a munkát készíthessem, kénytelen vagyok elődbe némely kérdéseket tenni.

K É R D É S E K.

1.) Ferencznek, a Generálisnak felesége Nyári leány volt. De mellyik Nyárié? Mert a Wesselényinének szüléiket s testvéreiket is jó volna említeni, ha említést érdemlenek. S mi nevezetést tudhatnék mondani a Generálisról? Semmi sem elégíti ki kevésbé az olvasót, mint a közönségesen ejtett magasztalások, hogy jó hazafi volt, nagy katona volt. Tetteket kell említeni, nem magasztalást. S az erdélyi fejedelem alatt szolgált nyilván, s kivel verekedett? hol halmag, s ágyon-e vagy ütközetben?

2.) István, a leugyel, kinek tárnokmestere volt? — Felesége? születése s halála napja? tettei?

3.) a palatinus felől tudok holmit. De valamit ti tudhattok, ird meg úgy, mintha én nevét sem hallottam volna. A br. Wesselényi Miklós tragoediája is sok materiálét adhat.

4.) Ádám és László nem hagyának fiat. A leányokat sehol meg nem nevezted. Jó lesz tenned azt is. Tetteik, születések, halálok.

5.) Pál, a tárnokmester } Tetteik? születésük? halálok?

6.) István, a Gyulafi Sophia férje } fiaik? leányaik?

7.) A Lónyai Anna férje } A diariumban

8.) A 3-dik Pál } minevezetes van maga felől.

9.] B. Daniel Polyxena felőlezt mondod: megholt Zsibón 1775. De mely nap?

10.) Miklósnak leánytestvéreik hol laktak mint feleségek? Teleki Ádámot Czídje miatt említeni fogom érdemlett nagy dicsérettel, mert a Czíd igen szép munka. Hol volt Commissarius? Melly vármegyének volt főispánja? s nyilván Excellenz is.

11.) B. Wesselényi Miklós igazán Dec. 11-dikén született-e? Nekem azt mondá, hogy 9-dikben.

12.) Ó Nagysága az özvegynek születése és esketése napja? — (a Kalvin feléhez hol tért? Ezt csak pro privata notitia.)

13.) Cornidest ismertem. Szeretett engem. De ki volt Deáki Pál. Glossádat a nevelés hibája felől annál inkább fogom használni, mivel némelly nevelő nem tanít, hanem tanul.

14.) II. József volt Zsibón? mert hogy B. Wesselényi Miklósnak az anyjától köszöntést (talán levelet is) vive, tudom.

15.) Gróf Haller János viselt-e hivatalt? Neve a helynek a hol a Ritteri Akt történt?

16.) „General Hadik kufsteini Commendans stafetát küldte a vár Commendánsnak.“ — Ha a Feldmarschallt érted, hibás a jegyzet. Az öreg Hadik praeses volt a Hofkriegsrathnál, s így tőle függtek a status rabjai, — ő nem volt kufsteini Commendáns.

17.) A magyarok csak a német uralkodók alatt lettek titulusos nemesek. Mellyik Wesselényi leve báróvá? Mi nevezetes van a diplomában?

18.) Több töredéket kérnék a Haller Albert verseinek igen szép fordításából, s azokat a Scholionokban, mellyek őt árkust is fognak tenni a ménés miatt, elő szeretném hozni.

M é n e s.

Én magamat lóismerőnek nem tartom; de a görbe fennkölt nyakot és száraz kis fejet első tulajdonságnak hiszem a szép lóban. E kettő nélkül a legszebb lovat sem gondolom paripának, s ebben talám magamat meg nem csalom. De abban alig ha megtévedésben nem vagyok, hogy a pej, s kivált a fekete szín nincsenek diszére a lovaknak, s hogy talán az ifju Caesar színe a legszebb. Te, a ki Zsibón lóismerő is lehettél, méltóztassál e részben igazítóm lenni. — Említhetem-e, hogy a zsibói lovak e részben distinguálják magokat? Szólj nyilván, hogy az irigységnek rést ne hagyjak istentelen játékára. — Te nekem a zsibói lovak felől igen derék rajzolatot adál előmbbe. De itt is van némelly kérdeni való.

1.) Nem lehetne-e tudni a legelső Galant milyen színü s magosságu volt? s feje, nyaka millyenek?

2.) Ez-e az a Gründel, a ki nektek Bécsben a két képet hozá? s B. Wesselényi Miklós tőle hol vett leczkéket? Zsibón-e?

3.) a Monarch és a Brillant színe, magassága, feje, nyaka.

4.) Az a Cicero, a ki 1805. hektikás kezdé lenni, s nekem is rúdasomnak atyjává tétetett, s kos orru, de nem magas nyaku leányt ada egy nagyfejű fekete kanczának, az a Cicero-e, a melly miatt Hallerrel a Ritter-Akt támada.

5.) Az öreg Caesar mikor dőlt ki s hány esztendő korában?

6.) Az ifju Caesart ki vette meg és hogy? Ezt csak pro privata notitia.

7.) A Hiam' Alexandere színe, feje, magassága?

8.) A Kaunitz Andalusója detto, detto?

9.) Az 1792. vett arabsz színe, feje, magassága, nyaka?

10.) Superbo?

11.) Daru?

12.) Amico?

13.) Kakas?

14.) Kedves?

15.) Csinos?

16.) Courb.Cicero?

18.) Brutusz?

19.) Madár?

20.) Philosoph?

21.) Hannibal?

22.) Pajzán?

22.)*) Spagnuolo?

23.) Scipio?

24.) Passageur?

25.) Tüzes?

26.) Vén Spagnuolo?

27.) Superbo?

28.) Raro?

29.) Spagniola kancza?

30.) General?

31.) Eclips?

32.) Fanny?

33.) Jenny?

34.) Almansur?

Minden articulus mellé, kérlek, tedd fel 1) csödör-e, vagy herélt? vagy kancza. 2) legfőbb tulajdona. 3) mellyik fajból és ha tudni 4) mellyiknek leánya.

Osztán a már elkölt hiresebb lovokról is lehetne emlékezet. Némelly ló ha nem él is már, inkább érdemi az említést, mint a háládatlanok.

*

A skizz végére kérdések:

1.) Mi az a marcalis gyűlés? Magyarország nem ismeri e nevet. Itt csak gyűlés és sedria van; ez juridicum, amaz politicum.

2.) A zsibói öreg érdemes pap nevét elugrani szörnyű véteknek tartanám.

*) Két 22 van írva.

3.) B. Wesselényi Miklós mint férj és atya kevésbé van festve. Erről a legszebb scéneket kérném, és úgy hogy a tömjén a nőnek és fiúnak is adassék. — A mi barátunk, hogy köszönté Zilahon a gyűlést? Tökés Párizsig küldetik, hogy a két Miklóst vezethesse, — mert a szándék ez volt. — Attila rollja — Károlyban a palatinus előtt?

*

Én a biographiát elkészítem, s láttatni fogom veletek, s bár felolvashassam. Megérdemli az, hogy én egyszer Zsibóra menjek. De mivel a censura meg nem engedné, ha a Laskaiak úgy festetnének a mint érdemlik, tulajdon kezemmel írom le az egyik bővebb exemplárt a zsibói archivum számára, hogy a B. Wesselényi Miklós maradéka láthassa, s a mostaniakat ismerje. Abban szabadabban szólhatunk a mostani dolgokról is. A Horáczt szerető Farkasról kérlek még többet. Az az én emberem, mind Horáczáért, mind a Haller verséért, melly novemberben eszembe nem juta, s most jut: Was Böse ist geschehn, was nicht ein Priester that? mind atticussága miatt. — Hát gyermekei hol laknak? Hol az oberster? s mindenikének ki a felesége? Kik a gyermekei?

*

Midőn itt valátok említettem, hogy talán nem kerülhetem el a Bécsbe menést. Egy francia nevelőt akartam választani, a ki gyermekeimnek minden culturát — zum Genuss und ja nicht zum Schimmern! — adjon. Végre kaptam egy évig magasztaltat, a ki tökéletesen szól francziául, sőt úgy látszik nevérol, hogy született francia, muzsikál, fest és tánczol; moralisch és szeretetre igen méltó. Mihelyt szelidebb leszen az idő, megyek érte feleségemmel és az én kedves gyermekemmel, tudod hogy Sophie és én hogy kötődünk e részben; ő Emilben leli örömét, én a lányomban, de azért a rágalmazás sem mondhatja, hogy igazságtalanok vagyunk. — Parancsoljon velem a mi barátunk a Tempel és a Statua eránt. Mindenről bőv feleletet küldök a nélkül, hogy egyebet tennék mint csak kérdést. Tiszteld ötet az én nevemben s feleségemben, s mutasd be a legmélyebb, legszentebb tiszteletet ő nagyságának, kinek kegyességeibe fogsz ajánlani.

*

Dec. 14-dikén ismét hozzáfogék Osszián-nak tisztázásához, s igen sok igazításokat tettem benne. Ma végzém el praefatiomat is. Imhol ez belőle, mert reményem, ezt örömmel fogjátok érteni: „Olaszul Cesarotti fordította, francziául Le Tourneur, és minekutánna Ossziánon egy új Fjonghal (Fingal) úgy lelé kedvét mint Alexander a maga Homérjén, hihető mások is számosan.“ — Öllek édes barátom, s várom válaszodat, tudósításaidat, igazításodat.

K. F.

OKMÁNYOK ÉS LEVELEK az 1613-ik év történetéhez.

Közli: Szilágyi Sándor.

1613. jul. 9.

X.

Magnifice domine Frater nobis observandissime. Servitii nostri *stb.*

Monoki Miklós uram ő kegyelme jövő (igy) hozzánk és panaszkodék, hogy egy trombitás inasgyermeket tartott volna és fogadott volna meg, az ki magával szabad volt és kegyelmed azt a gyermeket elvitette volna, semmi közü kegyelmednek hozzá nem lévén és ezzel is öregbiteni kegyelmed búsulását ő kegyelmének, az mely dolog nem illenék kegyelmedhez, hogy ilyen böcsületes atyjafiával egy rossz inas miatt háborogjon kegyelmed és ő kegyelmét annyival nagyobb búsulással illesse. Annakfelette egy pribék gyermeket is fogadott volt meg Monoki uram, kit az várba tartatott, mint ő fölsége kapitánya, azt is boszúságára megtartóztatta kegyelmed, holott ő kegyelme szabad volt és mostan is szabad azzal, valamig az ő fölsége praesidiomának tisztiben vagyon. Ilyen atyjafiával ugyan nem méltó volna kegyelmednek kedvetlenkedni. Azért kegyelmedet intjük, hogy mind az trombitás gyermeket s mind azt a pribék inast visszaadja és fölszabadítsa kegyelmed Monoki uramnak, afféle rossz hitván inasokért ne háborogjon ilyen atyjafiával és ha valakinek vagy az trombitás inashoz vagy a pribék gyermekhez valami közit mondja, Monoki uram előállatja és törvént

szolgáltat felőle. Éltesse isten kegyelmedet jó egészségben. Datum in Castro nostro Herknecht, die 9. Julii 1613.

Magnificae Dominationis Vestrae

Frater ad servendum paratus
Comes SIGISMUNDUS FORGÁCS de
Gimes mp.

Kivül más kézzel: Exhibitae 26.
Julii Anno 1613. in Felső-Vadász.

Külczim: Magnifico Domino Georgio Rákóczy de Felső-Vadász etc. Domino fratri nobis observandissimo.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1613. jul. 30.

XI.

Spectabilis ac Magnifice domine Amice et Vicine nobis observande. Salutem *stb.*

Császár ő felsége nekünk kegyelmesen irt levelét az kegyelmed levelével együtt meghozák; kegyelmedtől kedvesen vöttük, hogy megküldte, kire ő felségének mi is választ irtunk; kegyelmedet kérjük, ne késlelje, hanem küldje meg mindjárt ő felségének. Ecsedi kapitánunk ira egy levelet, kegyelmed neki irt levelét is ide küldé, melyből értjük, hogy kegyelmed nemhogy az confoederatio szerint segítségünkre volna kész, de még pénzünkért sem akar hadat fogadnunk (*sic*) az ő felsége birodalmában; holott ő felsége mind palatinus uramnak, generalis uramnak és talám kegyelmednek is paroncsolt felőle még ennek előtte, mostan is az szerint ajánlja ő felsége kegyelmességét; ez az kegyelmed jóakarathoz és az szomszédsághoz nem illenék; nem ilyen remínségünk volt kegyelmedben; mindazáltal ha kegyelmed meg nem engedi is; az kinek az fizetésre vagyon szüksége, tudom eljö, ha kegyelmed csak ezt sem engedi meg, hát hogy segítene személye szerint meg az confederatio szerint, ha kívántatnék; ha ő felsége számára kívántatnék valami had, nem hogy mi azt meg nem engednők, de magunk személyünk szerint is készek volnánk az ő felsége ellensége ellen segítségre menni. Éltesse isten kegyelmedet sokáig jó egészségben. Datum in Civitate

nostra Cibiniensi die 30. Mensis Julii, Anno Domini 1613.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

Amicus Vicinusque benevolus

GABRIEL princeps mpria.

Külczim: Spectabili ac Magnifico domino Andreae Dóczy de Nagy-Lucse stb.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1613. aug. 14.

XII.

Magnifice Domine Affinis nobis observandissime. Salutem stb. Akarók röviden kegyelmednek értésére adni: az oda való vármegyéknek mind irtunk levelet, hogy magok is personaliter az insurrectióhoz készüljenek és azon kívül is mind lovast gyalogot fogadjanak, úgy, hogyha kívántatik az lovast, gyalogot Erdélynek segítségére beküldhessék, ő magok pedig personaliter magok oltalmára vigyázzanak. Azért kegyelmed is legyen azon, mennél jobb módjával végezzenek az Tiszán túl való vármegyék ez dologról.

Továbbá az erdélyi fejedelemnek is egy levelet irtunk, melyet includálva kegyelmednek küldöttünk, kegyelmed azért bizonyos meghitt ember által küldje meg neki Erdélyben levelünket és ha mi hirei lesznek kegyelmednek Erdély felől, mind éjjel-nappal adja értésünkre kegyelmed minekünk is. Isten éltesse kegyelmedet. Datum Tyrnaviae 14. Augusti, Anno 1613.

Magnificae Dominationis Vestrae

Servitor et Affinis benevolentissimus

Comes GEORGIUS Thurzó mpria.

Külczim: Magnifico domino Andreae Dóczy de Nagy-Lucse stb. Cito. Zathmár.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1613. sept. 9.

XIII.

Mi Kisfaludon lakozó hajdúvitézek, vicehadnagy Balog Gergely, Szócs Mihály, Tóth Gáspár, Csizsár Borlobás, Wajta Pál, Szabó Lukács, Szócs István, Csepü György, Bíró György, Nagy Kelemen, Kokárd György, Vel-

kenyei András, Thornay Antal, Nagy Imre, Tóth Gergely, Horvát Albert, Szigyártó Lőrincz, Török György, Beke István, Nagy Jakab, Nagy János, Thót Jakab, Was Tamás, Dezső János, Nagy Albert, Christán Péter, Warga Miklós, Makray Péter, Garay Balázs, Dobroszy János és Praszó Balás. Adjuk tudtokra és emlékezetre ez mi levelünket kiváltképen az tekintetes és nagyságos Ghimesi Forgács Sigmund urunk ő nagysága, mostan Felső-Magyarországban főgeneralis kapitány és az felséges második Mátyás király urunk, Magyarország királyának főtanácsának, országbirájának etc. és következő azon tisztekben következőknek, az mint immár megesküdtünk és esküszünk az élő istenre, atya, fiú és szentlélekre, hogy mi az felséges római császárnak, magyarországi Mátyás királynak és ő fölsége után az több következő magyarországi törvény szerént való koronás királyoknak és az nemes országnak az alattunk lévő vitézlo renddel együtt, hivesek s igazak leszünk, fejünk fennállatáig, barátinak baráti, ellenségének ellenségi leszünk. És valamikor ő felsége és az ő felsége után ez ország palatinusa, kassai generalis uram, mostaniak és ez tisztekben következő kis avagy a kinek ő felsége hatalmat adna róla, parancsolják, minden helyekből, az kiknek király urunk ő felsége Donatio avagy Exemptio levelet adott, fejenként se-regestől felülünk és két hónapig az minekünk adott szabadságért ingyen szolgálunk; az üdö pedig kitelvén, az még szolgálatunk kívántatik, fizetésünkért, havonként három-három forintért, hús pénzért hiven, igazán lovunk hátán szolgálunk ő felségének és soha többé Magyarországtól és az koronától el nem állunk, sem mi, sem az alattunk valók. Ez fogadásunkat pedig tartozzanak az utánunk valók is, úgymint az hajdúvitézeknek előtünkjárói és azon vitézek is, az kik az feljül megirt szabadsággal és exemptióval azon helyekben élni akarnak, mindenképen megtartani, melyeket ezen fogadásra megkötelezünk az ő felsége Mátyás király urunk hűségére. Az mely végbeli kapitányokhoz pedig ő felsége parancsolja, hogy ő felsége, avagy generalis kapitány uram után hallgassunk ahhoz hallgatunk engedelmesen és az minemű con-

ditiók és okok vannak az szabadságlevélben, minden czikkelyben és rendben megtartjuk és az mi utánunk valókat is megtartásra költjük és ezen fogadással kényszerítjük, keresztényi egyességben, békességben és egymás szeretetben igyekezünk élni. Minden háboruságra indító okokat eltávoztatunk tehetségünk szerént. Ha valami practikát valamely felől értenénk, ki ő felségének és Magyarországnak ártalmára volna, el nem titkoljuk, megmondjuk és idején hírré adjuk, palatinus avagy kassai generalis urunknak avagy közellevő végbeli ő felsége kapitányának; szomszédságbeli urak és nemes emberekkel békességben élünk és mindenben kassai generalis kapitány urunk ő nagyságától nekünk irva, pecsét alatt kiadott instructióhoz tartjuk magunkat. Isten úgy segítjen minket, teljes szentháromság, egy bizony isten. Mely mi hitünk, fogadásunknak erős, hiteles bizonságára adjuk az mi pecsétes levelünket, kezük irásával is megerősítvén. Datum in Possessione Kisfalud, 9. die Septembris Anno 1613.

BALOG GERGELY m. p. (P.H.)
 SZÖCS MIHÁLY m. p. (P.H.)
 TÓTH GÁSPÁR m. p. (P.H.)
 CSÍSZÁR BORLABÁS m. p. (P.H.)
 VAJTHA PÁL m. p. (P.H.)
 SZABÓ LUKÁCS m. p. (P.H.)
 SZÖCS ISTVÁN m. p. (P.H.)
 CSEPÜ GYÖRGY m. p. (P.H.)
 BIRÓ GYÖRGY m. p. (P.H.)
 NAGY KELEMEN m. p. (P.H.)
 KOKÁRD GYÖRGY m. p. (P.H.)
 VELKENYEI ANDRÁS m. p. (P.H.)
 THORNAI ANTAL m. p. (P.H.)
 NAGY INRE m. p. (P.H.)
 TÓTH GERGELY m. p. (P.H.)
 HORVÁT ALBERT m. p. (P.H.)
 SZIGYÁRTÓ LÖRINCZ m. p. (P.H.)
 TÜRÖK GYÖRGY m. p. (P.H.)
 NAGY JAKAB m. p. (P.H.)
 BEKE ISTVÁN m. p. (P.H.)
 TÓTH JAKAB m. p. (P.H.)
 VAS TAMÁS m. p. (P.H.)
 DESÖ JÁNOS m. p. (P.H.)
 NAGY ALBERT m. p. (P.H.)
 KRISTÁN PÉTER m. p. (P.H.)
 WARGA MIKLÓS m. p. (P.H.)

MAKRAY PÉTER m. p. (P.H.)
 GARAI BALÁZS m. p. (P.H.)
 DOBROSI JÁNOS m. p. (P.H.)
 PRASZÓ BALÁZS m. p. (P.H.)

Kivül más irással: Kisfaludi vitézeknek levele.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1613. sept. 22.

XIV.

Gabriel Dei gratia Transylvaniae et Valachiae Transalpinae Princeps, partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes.

Spectabilis ac Magnifice Domine amice et vicine nobis observande. Salutem *stb.* Az kegyelmed levelét megadák nekünk, melyből értjük, hogy palatinus uram ő nagysága akaratjából lőtt volna valami változás az ide be való segítség bocsátásban, ugymint, hogy Abaffi uramot rendelte volna ő nagysága eleibe az hadaknak; az mi állapotunkhoz képest, uram, immár akárki jönne, csak az segítséget ne késlelnék, mert megfogytokozunk az kegyelmed confederatió szerint való jó akaratjában. Ha mind mi tőlünk kívántatnék segítség és szolgálat, nem ilyen késedelmesek volnánk mi ő folségének s Magyarországnak az szolgálatban. Immár azért mi kegyelmeteket nem is találtatjuk meg többször felőle; talám az úristen különben is módot ad az mi megmaradásunkban. Tartsa meg isten kegyelmedet jó egészségben. Datum ex Castris nostris ad Civitatem nostram Albam Juliam positis die 22. Septembris 1613.

Ejusdem Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

Amicus ad serviendum paratissimus
 GABRIEL Princeps.

Kivül: Spectabili ac Magnifico Domino Andreae Dóczy.

(Egykoru másolat a m. kir. kamarai levéltárban.)

1613. sept. 22.

XV.

Gabriel Dei gratia Transylvaniae Valachiae Transalpinaeque Princeps, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Magnifici, Generosi, Egregii Domini, Amici, Vicini Nobis honorandi. Salutem *stb.*

Rédey Ferencz váradi kapitányunk és Lónyay Farkas adák értésünkre, hogy kegyelmek az confoederatió ellen Bihar vármegyében az mi birodalmunkban levő hiveinknek, többi között Lónyay Farkas jószágát is, ugymint Kis-Kállót, Nagy-Rabét, Szerepet, Rétszentmiklóst és Bajont ő felsége számára akarná dézmálni; csudálkozunk rajta, hogy mostan kegyelmek azfélén kapdos, holott az nekül is elég ügye volna most az mi birodalmunknak; nincsen is penig kegyelmeknek az mi birodalmunkban való dézmához semmi közi; lám, mi az ő felsége birodalmához semmi közünket nem ártjuk. Kegyelmeteket azért kérjük barátságosan, az nekül legyen el és ne háborgassa hiveinket: mert mi sem engedhetjük meg, hogy semmi közi nem lévén kegyelmeknek hozzá, az mi birodalmunkban dézmáljon. Parancsolunk is váradi kapitányunknak felőle, hogy meg is oltalmazza mind Lónyay Farkast s mind egyebeket jószágokban. Tartsa isten kegyelmeket jó egészségben. Datum ex Castris nostris ad Alban Juliam positis die 22. mensis Septembris Anno 1613.

Magnificarum, Generosarum, Egregiarum Dominationum Vestrarum

Amicus et Vicinus benevolus

GABRIEL princeps mpria.

Kivül más kézzel: 30. Septembris 1613. De Decimis certorum pagorum ad districtum Nádudvar pertinentium, 22. Septembris Anno 1613.

Külczim: Magnificis, Gencrosis, Egregiis Dominis Praefecto caeterisque Sacratissimae Caesariae Regiaeque Majestatis Camerae Scepusiensis Consiliariis *stb.*

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1613. oct. 3.

XVI.

Gabriel dei gratia Transylvaniae Wallachiae Transalpinaeque Princeps *stb.*

Spectabilis Magnifice Domine *stb.* Császár ő felsége levelét meghozván nekünk az mi régi jóakaró ismerő barátunk Gyulaffi

Miklós uram ő kegyelme, az mellett az kegyelmed levelét és szóval való izenetét is megértvén, mostan az ő fölsége méltóságos levelére választ nem irhatánk, hanem kegyelmednek mi is mindeneket szóval izentünk meg ugyan ő kegyelme által; minden ide való állapotokról tudja tudósítani kegyelmedet; kegyelmed mindenekben hitelt adjon szavának. Éltesse isten *stb.* Datum ex castris nostris ad Civitatem Colosvar positis die 3. Octobris Anno 1613.

Amicus ad serviendum paratissimus

GABRIEL Princeps mpria.

Külczim: Spectabili ac Magnifico domino Andreae Dóczy.

(Egykoru másolat a m. k. kam. levéltárban.)

1613. oct. 8.

XVII.

Spectabiles ac Magnifici domini et fratres observandissimi. Salutem *stb.*

Az kegyelmek levelit meghozák minenkönk, kiből mind az hireket s mind az kegyelmek panaszolkodását megértették. Az hirek elíg veszedelmes hirek; fordítsa isten minden jóra. Hogy penig az tábornak Szerenshöz szállását nehezteli kegyelmek, azt énnekem véteknem nem tulajdoníthatja; mint-hogy oly hely az, a hová minden üdőbe az ország oltalmára való tábor oda szállott és onnan vigyázott mindenfelé; azért kegyelmek csak mutasson ott közöl tábornak való alkalmas helyt, a honnan vigyázassunk szegény hazánknak megmaradására, mi örömet oda szállunk. Ez az nem jó dolog, hogy az privatumot inkább sajnáljuk az publicumnál; ha Tarczalhoz szállunk, ott is káros kegyelmeknek, ha Zomborhoz, ott is. Így lévén az Tisza mellett az kegyelmek jószága, a honnan az ellenségtől félo, mi nem tehetünk róla, akaránk bizony, hogy elkerölhetném minden jóakarónk jószágát, de nem lehet; mindazonáltal írja meg kegyelmek tettségét, hová kell szállanunk, ha jóvalja az nemes ország, én örömet abban hagyom, kegyelmeket inkább oltalmaznám, hogy nem mint megbántanám; csak ne volna olyan helyen jószága, res cum onere vadit; ha pe-

nig ki nem szállunk, féltő, hogy mi is ugy ne járjunk, mint az erdélyiek. Éltesse isten kegyelmeteket. Datum Cassoviae 8. Octobris Anno 1613.

Spectabilium ac Magnificarum Dominationum Vestrarum

Servitor et Frater paratissimus

Comes SIGISMUNDUS Forgács mp.

Alább Forgács kezével írva: Kegyelmed kapitán uram, legyen vigyázásba Önödba és Egre küldjön be valami örvével és értekezzék az erdélyi állapot felől, miben vagyon és ha a török, tatár sok-e és ha ugyan ellene mondtak-e immár az békességnek, hogy értvén az dolgot, tudjunk vigyázni szegény hazánkra.

Kivül más irással: Exhibitae in Szerencs 11. Octobris 1613.

Külczim: Spectabilibus et Magnificis Dominis Georgio Rákóczy, Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis Praesidii Ónodiensis Supremo Capitano, Sigismundo et Paulo similiter Rákóczy de Felső-Vadász etc. Dominis et fratribus nobis observandissimis.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

A BÉCSI TITKOS LEVÉLTÁR OKLEVELEIBŐL.

XXV.

I. Ferdinánd király magyar tanácsosainak, Oláh Miklós esztergomi érseknek, Forgács Ferencz váradi püspöknek, Tahy Ferencznek, Bánfi Istvánnak és Deseöfy Jánosnak a királyhoz benyújtott véleménye a János Zsigmond követe Báthori István által előterjesztett egyezkedési ajánlat pontjaira. Kelt 1563. július 7-dikén.

Sacratissima Caesarea Majestas
et domine, domine clementissime.

Perlectis atque diligenter perpensis articulis, quos orator filii quondam Joannis Regis sacrae Majestati vestrae scripto obtulit, et Majestas Vestra Sacratissima nobis qui

hic sumus Consiliariis suis, pro declaranda in illis sententia nostra assignavit, comperrimus domine clementissime, tria esse, que idem orator nomine domini sui proponit: Primum, quod in gratiam Sacratissimae Majestatis Vestrae statuerit titulo regio cedere, retenta eadem, qua nunc dicionis sue auctoritate atque potestate: Secundum, ut evitande suspicionis causa, liceat sibi titulo electi Regis uti, durante Imperatoris Turcarum vita: Tertium, ut Sacra Majestas Vestra, juxta suam per quondam Castaldum, Nadasdij, Bathorij et alios suos Consiliarios factam oblacionem, dignaretur sibi Serenissimam filiam suam in sponsam et stabile connubium iungere.

Ad que tria quidem nostram proferre sententiam jussi, licet putaremus haud abs re futurum imo necessarium, si, quemadmodum Sacra Majestas Vestra, etiam alias, in rebus longe minoribus, clementer observare facereque solita fuit, negocium hoc filij quondam Regis Joannis, quod nostra opinione grande est, et arduum maturoque et bene deliberato consilio tractandum, cum aliis etiam suis, quibus vellet, consiliariis vel saltem senioribus, clementer communicare dignaretur; eo quod tale videatur esse, quod non minus ad Regnum ipsum, et ejusdem toto Regiminis Sacrae Majestatis Vestrae Hungarici tempore optatam, ut necdum consequutam unionem, quam Sacratissimam Majestatem, et serenissimos ejusdem liberos, pertineat: ut tamen nos, qui hic sumus Consiliiarii, clementi Sacrae Majestatis Vestrae mandato pro debita fide et obediencia satisfaciamus, ea que nobis pro tenui nostro iudicio videntur, Majestati eidem Vestrae, nostro tantum privato nomine, humiliter ita exponimus.

Et primo quidem, ubi filius ipse quondam Regis Joannis paratum sese offert cedere titulo Regio: Censeremus domine clementissime, quod quum hec illius oblacio videatur certum esse indicium futurae stabilis et firmæ concordiae, pacis item et unionis, Majestas Vestra Sacratissima honestas concordiae condiciones non refugeret, et istam illius oblacionem benevole ac clementer acceptaret, addita significacione, quod evidens

ea, et certum videatur esse argumentum, illum synceriter et ex animo querere Sacratissimae Majestatis Vestrae clementem favorem, benevolentiam, patrocinium. Que quidem cessio tituli Regii ut vigorosa sit, arbitraremur petendas esse ab illo solennes superinde literas; non suo tantum, verum etiam Consiliariorum et aliorum principaliorum virorum penes eum existentium nomine, quibus scilicet hoc negocium tuto credere et communicare possit, iisque expresse fateretur, et se firmiter obligaret, quod titulum illum Regium hactenus sibi usurpatum Sacratissimae Majestati Vestrae et Serenissimis ejusdem liberis imperpetuum cedat, eoque nec ipse nec heredes sui amplius uti velint, neque debeant aut possint.

Et quia hanc cessionem non aliter, quam retenta, et per Sacratissimam Majestatem Vestram sibi concessa eadem, quam nunc habet, ditionis suae autoritate atque potestate, offert, conandum elaborandumque Sacratissimae Majestati Vestrae videtur omnibus modis, ut ille retenta sibi sola Transsylvania, reliqua, quae in Hungaria possidet, remitteret Sacratissimae Majestati Vestrae. Ad quod faciendum ut facilius inducatur, declarandum ei videretur, quod Majestas Vestra ab inicio nonnisi solam Transylvaniam ipsi in favorem Principis Turcarum concesserit, et quod hoc ipsum quoque haud fecisset, nisi ea in re singularem ipsius habere voluisset rationem et respectum. Esse autem Transylvaniam amplam ac multis claris magni nominis principatibus potiorem, quae plerumque etiam antiquorum Hungariae Regum filii cum dignitate solebant esse contenti.

Ea igitur, quae extra illam tenet, communis et perpetuae pacis causa, quae alias mixta ut nunc ditione servari haud ulla ratione posse videtur, Sacratissimae Vestrae Majestati cederet: neque videri cur multum formidet id contra Imperatorem Turcarum futurum, quum ille in literis federis, Majestati Vestrae Sacrae datis, expresse admiserit, quod si Majestas Vestra, aut ille ratione aliquarum Regionum sive tractuum veterem inimicitiam computare velit in amicitiam, id utrique parti debeat esse liberum. Hoc autem

Majestatem Vestram nequaquam minuende dignitatis vel existimacionis illius causa cupere, sed potius ut unito ita a divisione et scissione Regno, subditi ab iis, in quibus nunc versantur, erumnis liberarentur, posse vero restitutionem istam delectis secreto sub pretextu rectificacionis damnorum paucis Commissariis singularis, videlicet duobus viris primarijs ex utraque parte deligendis, ea dexteritate fieri, ut Turce multo etiam tempore parum vel nihil ejus intelligant.

Porro Transylvaniam quoque non nisi certis sub condicionibus illi relinquendam censeremus: videlicet ut eam vita sua durante teneret integram cum plena jurisdictione, ita tamen, tanquam membrum regni et corone Hungarice, ac casu quo sine heredibus decederet, devolueretur rursus ad coronam ipso facto: Vel si heredes post se relinqueret ex Majestatis Vestre Sacratissimae filia, et vel majestas eadem Vestra, vel successores sui, Reges scilicet Hungariae, Transylvaniam ipsam tanquam Regni membrum pro se habere vellent, tenerentur illam, pro duobus Ducatibus illis, et dominijs antea illi assignatis, vel alijs vijs, quibus cum eis concordari poterit, cedere. Scire namque dignetur Majestas Vestra Sacratissima, Reges Hungariae, etiam integro et pacifico Regno, Transsylvania, tanquam potiore et opulentiore Regni parte, non sine evidenti damno carere posse. Servaretur praeterea processibus iuridicis antiquus ordo, ita videlicet, ut appellaciones causarum transmitterentur in sedem Regiam, more antiquitus consueto; et si qui ex subditis Sacratissimae Majestatis Vestrae, siue ecclesiastici, siue seculares, in Transsylvania aliqua habent bona vel proventus, illos libere possideant, Transylvanice contra, ea que in Hungaria habent, possiderent et perciperent similiter. Postremo restitueret in Transsylvania ecclesias et fidem Catholicam, quantum usquam ab eo fieri posset, et perseveraret tam ipse in fide catholica, quam vero subditos suos in ea conservare conaretur. Majestatem enim Vestram hactenus serenissimas suas filias non nisi Catholicis principibus elocasse, et imposterum quoque elocare constituisse.

Et hec quidem omnia similiter dicti

olim Regis Joannis filii et Consiliariorum aliorumque primariorum hominum suorum literis necessario videntur firmanda.

Ubi vero secundo optat petitque, ut liceat sibi evitande suspicionis causa, durante Imperatoris Turcarum vita, titulo electi regis Hungarie vti: Cavendum et hoc nostro iudicio videtur omnibus modis, significarique illi posset, non esse ex dignitate Sacre Majestatis Vestrae, ut ex ipsius permissione titulo eo utatur, quem hactenus neque audire nedum concedere voluit: futurum id insuper rem mali exempli, et que novis deinceps quoque tumultibus ansam prebere posset. Neque convenire imo absurdum videri, ut Vestra Majestate legitime coronato Rege in vivis existente, et indicta pro coronacione Sacratissimi quoque Romanorum Regis (prout jam intellexisse potuerit) generali Conventu, tres simul Reges, uno in Regno haberentur. Quamobrem titulo illo penitus et per totum cederet, etiam apud suos, quo tamen si apud Imperatorem Turcarum uti velit, possit in hoc suspicionis, quam dicit, evitande causa facere, quod sibi videatur.

Postremo quod ad Serenissimam Sacratissimae Majestatis Vestrae filiam attinet, quam connubio juxta Sacratissimae Majestatis Vestrae oblacionem olim factam sibi jungi petit, breviter ei responderi posse putamus: quod si sese voluntati Sacratissimae Majestatis Vestrae accommodaverit, et ea que facere debet faciet, Majestatem Vestram futuram adimplende cum oblacionis suae olim facte, tum vero ipsius apud eandem petitionis benevole memorem et perpendere eum debere, quod si Majestas Vestra Sacratissima filiam suam illj matrimonio jungit, non possit erga eum alio quam paterno esse animo, eique ita quidvis boni potius quam mali et adversi a Sacratissima Majestate Vestra expectandum esse.

Hec sunt domine clementissime, que nobis suis Consiliariis privatim ad dicti oratoris scriptum porrectum humillime videntur.

Que tamen omnia sapienti et meliori Sacratissimae Majestatis Vestrae iudicio subijcimus.

Ejusdem Sacratissimae Majestatis Vestrae
humiles ac fideles
Capellani et seruitores
Strigoniensis, Waradiensis,
FRANCISCUS TAHIJ, STEPHANUS
BANFFIJ, et JOANNES DESEWFIS
etc.

Hátára jegyezve: Consiliariorum Hungarorum opinio 7. Juli 1563.

(Egykoru másolata a bécsi cs. titkos levéltárban.)

LEVÉLTÁRI ADATOK

a XVI. és XVII-ik
század történetéhez.

XII.

Inczédi Pálnak Nagyságodhoz, kegyelmes Urához alázatos supplicatiója.

Kegyelmes Uram, szegény megholt Lukács deáknak életéig Nagyságod conferalta volt az száz papok testamentaria dispositióját, mely már holta után redeált Nagyságod kegyelmes újabb dispositiójában.

Nagyságodnak alázatosan könyörgök, szokott természeti kegyelmességéből méltóztassék nekem életemig conferálni.

Nagyságod kegyelmességét alázatosan megszolgálom.

N. K. V. V.

Kivül Apafi kezével: Az mig minket szolgál, fiat. 25 Martii 1681.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

XIII.

Nos Michael Apafi dei gratia Princeps Transsylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Notum facimus per praesentes quibus expedit universis. Hogy mi böcsületes méghitt Tanács Ur hiveinknek azért való alázatos törekedéseket kegyelmesen megtekéntvén, mind penig nemzetes varadi Inczédi Pál szolgálknak, komornikunknak és méltóságos fejedelemasszony szerelmes atyánkfia secretariusának gyermekségétől fogva való hűséges szolgálatját méltó te-

kéntetben vévén, birodalmunkban lévő szász papoknak testamentaria dispositiójok szerént fiscusunk számára proveniálni s administráltatni szokott proventust, melyet ennekelőtte kegyelmes collatióinkból életéig Nemzeti Szász Ernye Lukács deák komornikunk birt és percipiált, megemlített Inczédi Pál szolgánknak adtuk, ajándékoztuk és reája transferáltuk mindaddég, a mig minket szolgál; assecurálván, biztatván és bátorságossá tévén ezen levelünk által arról, hogy a megirt mód szerént azon szász papok testamentaria dispositiójokból fiscusunk számára proveniálni szokott proventusnak percipiálásában és szabad maga számára való fordításában nem impedialjuk, sőt abban megtartani kívánjuk; parancsolyán kegyelmesen minden rendbéli hibeinknek, valakiket ezen dolog illethe és illethe: senki is megemlített szolgánknak kárával azon szász papok testamentaria dispositiójokból fiscusunk számára proveniálni szokott proventust percipiálni ne merészeljék, és ha percipiálnák is, másuva ne, hanem megirt szolgánknak administrálják, akarván ez aránt való kegyelmességünkben megtartani, melyről adtuk ezen kezünk írása és pecsétünk alatt költ levelünket. Datum in Curia nostra Komanensi, die vigesima quinta mensis Martij, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Octuagesimo primo.

M. APAFI m. p.

(P. H.)

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

XIV.

Nos Michael Apafi Dei gratia Princeps Transsylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis: Quod Nos cum ad nonnullorum Fidelium Minorum Consiliariorum nostrorum singularem Nobis propterea factam intercessionem, tum vero attentis et consideratis fidelitate, fidelibusque servitijs Generosi Samuelis Keresztesi de Nagy Megyer, quae ipse in omnibus occasionibus, pro rebus natis, Nobis et huic patriae fideliter exhibuit et impendit, ac in posterum etiam

exhibiturum et impensurum eundem nulli dubitamus. Totales itaque et integras possessionem Kupsfalva, portionemque possessionariam in possessione Ungurfalva, Comitatuque Szolnok interiori adjacentes, Generosos Paulum et Samuelem Keresztesi praefatum omnino de Nagy Megyer, jure pignoris, titulo redemptibili tangentes et concernentes, pronunc per eundem Paulum Keresztesi tentas et possessas, juxta literarum, majoribus eorum superinde concessarum tenores et continentias pari jure et titulo: Portiones vero possessionarias ejusdem Pauli Keresztesi aviticas, in possessionibus Malajesd cum Castello desolato ibidem, Felső Szálláspataka cum Curia nobilitari ibidem, Alsó Szálláspataka, Ohába, Korojesd, Nuxora, Merisor, Petrosz, Gur, et Krivágya, Comitatuque Hunyadiensi existentes habitas, alioquin etiam per defectum praefati Pauli Keresztesi, praefatum Samuelem Keresztesi veluti verum et immediatum successorem tangentes et concernentes, Alpesque Birkuczelul, Vaszielul, Baljee, Gajerul, Grunyc, Muntuluj, Bilagul et Drogozanul vocatas, eidem Samueli Keresztesi, haeredibusque et posteritatibus ejus primum quidem masculini, ijs vero deficientibus vel forte non existentibus, etiam foeminei utriusque sexus ac etiam legatarijs universis jure eodem perpetuo et irrevocabiliter dedimus, donavimus et contulimus, Salvo jure alieno, hac tamen per expressum addita declaratione, quod si praefatum Paulum Keresztesi, tales excessus, aut ejusmodi enormes ausus patrare contingeret, ob quos in notam perpetuae infidelitatis vel aliter amissionem capitis aut bonorum incurreret, quod tamen Deus clementer avertat, extunc eo in casu praefata universa bona, toties dicti Pauli Keresztesi, una, cum universis rebus ejusdem mobilibus, non in alium forte impetratorem, verum in praescriptum Samuelem Keresztesi et successores ejus praedictos, condescendant ac devolyantur eo facto. Pro ampliori autem munificentiae nostrae auctario, praefatique Samuelis Keresztesi firmiori in eisdem permansione, totum etiam et omne Jus nostrum Regium si quod in praedeclaratis portionibus possessionarijs Castelloque et Curia Nobilitari, ac etiam Alpibus,

perpetuo aviticis, etiam aliter qualitercunque ad praesens vel in futurum existeret et haberetur, aut eadem et idem nostram ex quibuscunque causis, viis, modis et rationibus concernerent, aut in futurum concernere possent collationem, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentijs quibuslibet, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis foenetis, sylvis, nemoribus, montibus, alpibus, vallibus, vineis, vinearumque promontorijs, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis, et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, ad easdem et idem de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus habitis memorato Samueli Keresztesi, haeredibusque et posteritatibus ejus, primum quidem masculini, ijs vero deficientibus vel forte non existentibus etiam foeminei utriusque sexus, ac etiam legatarijs universis clementer dedimus, donavimus et contulimus jure per-

petuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas, pariter et habendas, salvo itidem jure alieno. Obligantes insimul Nos successoresque nostros legitimos, scilicet Transsylvaniae Principes vigore praesentium, quod in casu praedeclarato etiamsi quispiam de et super praescriptis possessione et portionibus possessionarijs Castelloque et Curia nobilitari ac Alpibus, literas nostras aut successorum nostrorum donationales impetraret, eas contra formam hujusdem collationis nostrae, invalidas et invigorasas reputabimus, volumusque reputari. Et has nostras donationales jurisque regiae collationales, in formam privilegij nostri redigi faciemus, dum Nobis in specie fuerint reportatae. Datum in Civitate nostra Alba Julia, die vigesima prima mensis Decembris, Anno Domini Millesimo, Sexcentesimo, Octuagesimo Secundo.

MICHAEL APAFI m.p.

(P.H.)

FRANCISCUS LUGASI, Secretarius m.p.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

A MAGYAR NEMZETI SZINÉSZET TÖRTÉNETÉHEZ.

Közli: K. Papp Miklós.

1810.

XXIII.

Méltóságos báróné asszony

nagy tiszteletű Méltóságos asszonyunk!

Az 1808-ik esztendőben innen Debreczenbe kiment theátrális társaságnak a már

beállott országgyűlésére léendő behozása iránt még a mult februárius napjaiban gondoskodván ezen theátrális biztosság Nagyságodnak azon levelénél fogva, melyet a mult januárius 22-ik napjáról néhai gróf Teleki Lajos kedves atyánknálhoz utasítani méltóztatott, megtalálta ezen biztosság Debreczen városa magistrátusát, a mely is ezen biztosság kívánságára a nemzeti játszó társaság bibliothecáját, társzekerét és garderoját némely actorokkal együtt ide béküldötte; ezen actorok között voltanak Vandza Mihály és ifjabb Székely József ő kegyelmek, a kik bėjövetek al-

kalmatosságával Nagyságodtól megnyerték, hogy a Nagyságod közép utczai házánál lévő lóiskolából theatrumot készítsenek; és ide elérkezvén nagyobb részint ezen biztosság creditumára az itten lévő uraságoktól előrefizetett summákból gyűjtetett, rész szerént privatusoktól kölcsön vett pénzből felállították, a mi pedig ebből ki nem tölt, ide való mesteremberekkel contóra dolgoztatták, s az azután bevett jövedelemből némünémű, de igen kevés résziben kifizették, nagy része máig is fizetetlen lévén; így állott fel újra itten a játzó társaság, melynek rendtartását és jövedelmeinek s költségeinek világosságra hozását azon üdőtől fogva ezen biztosság egynehány izben próbálta, de az említett Vandza Mihály már szinte öt hetektől fogva lett eltávozásá miatt és Székely Józsefnek sokféle fogásai által megakadályoztatva el nem érhetette. Közlebebről tapasztalván a játzó társaság tagjai, hogy minekutánna Vandza Mihály ő kegyelme actorok hozása végett Pestre elment, magok fizetések iránt bátorságban nincsenek, ezen biztosság egyik részéséhez Méltóságos P. Horváth Dániel urhoz írásban beadott kérések által folyamodtanak oly kéréssel, hogy ők nem remélvén a mostani igazgatás alatt állandóságokat, rajtok segítsen; a ki is ezen biztosság jóváhagyásával említett actor Székely József ő kegyelmétől az eddig vett jövedelemtől és tett költségről számot akarván venni, Székely Józsefnek oly kinyilatkoztatását értette, hogy ő senkinek számolni nem tartozik, s ezt értvén írásait és jegyzéseit a cassában találtatott háromszázharminczegy forintokkal kezéhez vette, és nehogy nemzetünknek, éppen ezen országgyűlése alatt, kivált ilyen criticus körülállásban, a midőn a nemzeti játzó szint egy ide vetődött német társaság elnyomni törekedik, eltörölhetetlen gyalázatja következék, a társaság igazgatását Székely József ő kegyelmétől ezen biztosság részére általvette, ezen biztosság pedig megvizsgálván a Székely József jegyzéseit, a jövedelem és költség között oly különbséget talált, hogy csak könnyű szerrel hozzá vetve, a jövedelem a költséget másfélezer forintnál többel feljúlhaladja, és mégis szinte tizenhatszáz forint adósság találtatik, pénz pedig a fenirt summánál több

nincs; ilyen körülállásban lévén a játzó szín állapotja, tartani lehetett attól, hogy Székely József, a ki iránt semmi bátorság nincsen, beszédvén egynehány ezer forintot, most, a midőn igen szép a jövedelem, elébb áll és a társaság decoratióit, garderobját és több vagyonait adóssággal megterhelve itt hagyja, melyre nézve szükségesnek látta ezen biztosság oly rendelést szabni, hogy a jövedelemtől és költségről tökéletes jegyzések készítettvén haladék nélkül az adósságok fizetessenek le, és a társaság hozattassék olyan állapotra, a melyben kiállhassa azon viszon tagságokat, melyek mostan azt érdekelhetik; fennhagyván Székely Józsefnek azt, hogy minden jövedelmeiről és költségeiről hitelesen újra számot adjon.

Ezen körülállásokról kívánja ezen biztosság Nagyságodat, a ki ezen institutumnak a gardero és decoratiók általadásával, nem külömben a lóiskolának játzó szinné lehető fordítása megengedésével ujabban is különös pártfogását bizonyította, tudósítani; állandó nagy tisztelettel maradván

Nagyságodnak

A nemzeti játzó színre ügyelő biztosságnak július 25-én 1810-ik esztendőben tartott üléséből

alázatos szolgálái
FERETE FERENCZ mp.

SALA SÁMUEL mp.
Actuarius.

XXIV.

A Méltóságos commissióhoz.

En néhai férjem halálával tulajdonosává lévén az erdélyi magyar játzó társaság számára néhai férjem tulajdon költségén szerzett és másokat kirekesztett jussal birt, minden decoratióknak, garderojenak és bibliothecának, ezen ő sok fáradságos és költséges igyekezetét, mely a világ előtt tudva vagyok, halálával elenyészni a házára károsnak, az ő házának és maradékának szégyennek tartot-

tam, azért azt tovább is előmozdítani, a mennyiben árva voltunk megengedi, kívántam. Melyre nézve néhai Méltóságos G. Ifj. Teleki Lajos urnak, mint a Méltóságos commissio egyik munkás tagjának a fennebb említett theátrális requisitumokra való ügyelést elébb szóval, annakutánna írásban is általadtam, a tulajdonos just magamnak fenntartván oly czéllal, hogyha még valaha az erdélyi társaság feláll, azokat néhai férjem intézete szerént használhassa.

A Debreczenbe kiküldött társaság meghasonlván, az erdélyi tagok haza vágytanak, a magyarországiak, a milyen volt Ernyi uram, ott kívánt maradni és azon igyekeztenek egy-néhányon, hogy már néhai férjem gondoskodása életével elenyésvén, magokat az erdélyi Méltóságos commissiotól való függés alól kivegyék. Ezen hasonlós következésénél fogva a mult januárius hónapjában megjelenvén nálam Vándza Mihály uram, még más erdélyi játszó tagok nevében is azt jelentette, hogy ő kegyelme a társaságnak egy részével szándékoznék bőjönni és itten a játékokat elkezdeni, s kérte fejebb is említett requisitumokat a használhatásra; de azok közül a bibliotheca és garderobe Debreczenben lévén, jelentette Vándza uram, hogy addig ki nem nyerheti, valameddig én, kit Debreczen városa férjem után azon bibliotheca és garderobe egyedül való tulajdonosának esmér, nem irok; ezt is megcselekedtem a Vándza uram kérésére és mint tulajdonomat a debreczeni magistratustól visszakívánván kinyertem, és eképpen ő kegyelmének általadódott. — Én tehát Vándza uramnak azon már sokszor említett requisitumokat inventarium mellett általadtam a használásra oly feltételek és kemény kötés alatt, valamint, hogy én semmi nyereségben részesülni nem akarok, ugy semmi deficit se réám, sem a használásra általadódott requisitumaimra teljességgel semmi szin alatt nem hárulhat, és ha történne valami uton-módon a társaságnak bomlása, azon requisitumok az inventariumnál fogva éppen oly állapotban mint a milyenben általvétettek, resignáltassanak. Ennél fogva tehát azok mindentől mentek.

A mi Székely József Uramat illeti, ő kegyelmével én semmi egyezésre nem léptem;

nekem a requisitumokról Vándza Mihály Uram tartozik felelni. — Az egész dologban pedig csak a requisitumoknak és a lóoskolának általadásánál fogva folytam bé, azok iránt pedig securizálva vagyok.

A társaság a Méltóságok directiója alatt áll és annak fenntartását kieszközölni hazafi indulatjoknál fogva a Méltóságok nemes kötelessége.

Tudósításokat azonban illő tisztelettel vettem s maradok *)

XXV.

Nagyságos Asszonyom!

Nékem kegyes patrona asszonyom!

A theatralis commissio még ma is just akarván formálni a théka, garderoob és decoratiokhoz, tőlem írást kívántak, hogy mindeneket, mint az ő tulajdonjokat, írás mellett nékiek általadjak; én pedig azt feleltem, hogy én contractus mellett vettem által, ugyanazért várok Nagyságod parancsolatjától, mellyet ők mindez ideig, mig a grófné is elment, abbanhagytak, de éppen mára, midőn indult a grófné, tették a commissiót, hogy mindent elvegyenek. Ezeknek alázatos jelentésivel maradok holtig

A Nagyságos asszonynak
kegyes patrona asszonyomnak

Kolosvárt 3-a August. 1810.

alázatos szolgálja
WÁNDZA MIHÁLY m.p.

Külczim: Kolosvárról. Méltóságos néhai Báró Wesselényi Miklósné ő Nagyságának (igy) alázatos tisztelettel.

Zsibóra.

XXVI.

Méltóságos Bárónél!

Nem azzal a szándékkal nyult ezen

*) A névalírás hiányzik, de miként a levél tartalmából kitünik, írója özv. báró Wesselényi Miklósné volt.

biztosság a Vándza Mihály közbejövésére maga tagjai fáradozások által ujonnan felállított játék szini igazgatáshoz és főügyelethez, hogy azt az áldott emlékezetű nagy hazafit és annak az említett tárgyra nézve hasonló nagy lélekkel bíró özvegyét a maga tulajdonától vagy megfosztani, vagy azon talpköveket, ugymint: decoratiókat, öltözeteket és bibliothécát, a melyeken a játékoknak újabb előadhatások megindult, valami speculatióra fordítani csak meg is gondolta volna, noha talán ezt Vándza uram ő kegyelmének Székely József nevű segédje, a ki a Vándza Pesten létében mindent fenekestől felforgatott s a békéjő pénzt elpazérolta, valamint itt helyben, úgy talán Nagyságoddal is el akarta hitetni. Hazafiúi és háládatos szívvvel megesmervén elemben ezen biztosság azt, hogy a néhai boldog emlékezetű L. Báró Wesselényi Miklós Ur kedves atyánkfia a milyen mértékben tette a nemzeti játszó társaság fennállására nézve nemcsak ezen hazában, hanem nemes Magyarországon is, örök emlékezetre fennmaradó és Nagyságod által most ujabbban is a készüléteknek által lett engedésével végbevitt áldozatjaikat, éppen abban a mértékben kívánja maga hathatós közbevetését minden módokra nézve használni, hogy azon felséges áldozatok meg ne semmittessenek.

A lépés, a melyet ezen biztosság a Vándza Mihálylyal, mint a theatrális társaságnak Nagyságod által is megesmért mostani előjárójával tett, a közte és a biztosság között egyezés szerint egyenesen megfelelő Nagyságod várakozásának, mert:

1-o Vándzának a theatrum a biztosság főügyelethez alatt általadatott.

2-o Vándzának bátorsága elegendő nem lévén, hogy a biztosság által készítettett logékról, magáról a játékszinről, székekről és parterről, a Nagyságod által a nemzet számára általengedett decoratiókról, köntösökről és bibliothecáról jótállhasson, ő illendő kezességet állit.

3-o Az egyező levélbe azok, a mik Nagyságodtól jöttek által, béirattattak.

4-o Olyan intézetek is tétettek, hogyha ő vagy meghalna, vagy köz időben az előjáróságról lemondana, ezen biztosság az általadottakat inventarium mellett általvehesse és a veszedelemből kiragadja.

Valamint tehát ezen biztosságnak semmi egyéb célja annál, hogy a nemzetnek gyönyörűségére és a Nagyságtok által tett áldozatoknak el nem enyésztesésére ezen játék szint tovább is megszűnni ne engedje, úgy meg vagyon győződve a Nagyságod nemes szívűségéről is, hogy Nagyságod azon minden eszközöket, a melyeket Vándzának, de a nemzeti használásra általadni méltóztatott, ezen biztosság főgondviselése alól kivenni nem akarja, s ez iránt Nagyságod megegyezését, valamint már értette és elfogadta, úgy továbbra is abban való megnyugovását elvárván illő tisztelettel maradtunk

Nagyságodnak

a nemzeti játék szini biztosságból

Kolozsvár 31-a August. 1810.

alázatos szolgálai

G. TELEKI LAJOS mp.
G. TELEKI DOMOKOS mp.
FEKETE FERENCZ mp.
G. THOROCZKAI PÁL mp.
G. TELEKI JÓSEF mp.
CSEREI MIKLÓS mp.
SZÉKELY MIHÁLY mp.
KANYÓ LÁSZLÓ mp.
PÁVAI ELEK mp.
SALA SAMUEL mp.
Actuarius.

Külczim: Néhai méltóságos L. Báró Hadadi Wesselényi Miklós Ur kegyes özvegyének Méltóságos Cserei Helena asszony ő Nagyságának tisztelettel

'Sibón.